

- уникайте інформації з апеляцією до емоцій, суб'єктивних суджень авторів текстів.

При роботі з медіаресурсами важливими є особисті критерії педагога, які характеризують його здатність до діяльності в інформаційному суспільстві, орієнтуючись на формування власного медіаіміунітету та медіаіміунітету учнів та студентів.

Отже, визначено, що складовими медіаіміунітету сучасного педагога є здатність абстрагуватися від агресивного медіасередовища і шкідливого інформаційного впливу; знання і вміння, що слугують для захисту психологічного здоров'я при споживанні інформаційного продукту, відсіювання інформаційного сміття та виявлення прихованих деструктивних впливів в середовищі учнів і студентів.

На основі складових формування медіаіміунітету показниками особистісного критерію педагога будемо вважати відповідність вимогам сучасного медійного суспільства; здатність швидко орієнтуватися в різних просторах педагогічної діяльності завдяки самовдосконаленню та постійному навчанню; здатність адекватно оцінювати власну медіаграмотність, враховуючи базові прийоми інформаційної безпеки; здатність до медіаторчості на основі власного досвіду, що відкриває можливості для оновлення змісту та методів навчання.

Список використаних джерел

1. Вознюк О. М. *Методика роботи психолога (соціального педагога) з проблеми формування медіаграмотності особистості.* URL : http://zippo.net.ua/data/files/kafpsihol/navchrobota/vom_3.pdf.
2. *Інформаційна гігієна. Як досягти гармонії?* // ARTEFACT. URL : <http://surl.li/nkng>.
3. *Концепція впровадження медіаосвіти в Україні* // Інститут соціальної та політичної психології Національної академії педагогічних наук України. URL : http://www.ispp.org.ua/news_44.htm.

УДК 377.1

*Оксана Дубовик, викладач
ВСП «Львівський навчально-науковий центр професійної освіти»
Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова
м. Львів, Україна*

РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК В АМЕРИКАНСЬКИХ УНІВЕРСИТЕТАХ

Анотація. У статті розглядаються питання розвитку комунікативних навичок в університетах США. Аналізуються навчальні програми університетів і комунальних коледжів США.

Ключові слова: комунікативний тренінг, комунальний коледж, загальноосвітні програми, професійна підготовка, університети США.

Oksana Dubovyk, lecturer
SSS «Lviv Educational and Scientific Center for Vocational Education»
at M. P. Drahomanov National Pedagogical University
Lviv, Ukraine

DEVELOPMENT OF COMMUNICATION SKILLS AT AMERICAN UNIVERSITIES

Abstract. The article deals with the development of communication skills at American universities. The educational programs of some universities and community colleges of the USA are analyzed.

Key words: communicational training, community college, educational programs, vocational training, American universities.

У сучасному світі в умовах зростаючої соціально-економічної й політичної інтеграції, інформаційного та культурного обміну особливої актуальності набувають проблеми толерантного співіснування та взаємодії з різними етнічними й національними групами, тобто актуалізуються питання полікультурної освіти й виховання.

Комунікація – універсальне надбання людства і реальність суспільного існування, що передбачає передавання інформації від людини до людини засобами спілкування, як «головного інструменту, що забезпечує її взаємини з іншими людьми у професійній сфері; задовольняє вроджену потребу особистості у співіснуванні та взаєморозумінні, формуванні духовного зв'язку з іншими людьми; стимулює розвиток особистості, є основним способом її вдосконалення й самореалізації, важливою умовою її функціонування» [9, с. 81]. Ця специфічна форма взаємодії людей у процесах їхньої пізнавальної та трудової активності здійснюється, переважно, за допомогою мови та інших знакових систем, що сприяє соціальній і культурній єдності людей.

Реалізація прагнення кожного до встановлення партнерських стосунків у спілкуванні під час навчального процесу підвищує мотивацію та особистісну зацікавленість в навчанні, в розв'язанні проблем, що обговорюються, активізують міжособистісні стосунки.

Тому, інноваційні пошуки у галузі побудови навчального процесу спрямовані на розвиток творчості та ініціативи, здатності до самостійного вивчення навчального матеріалу, пошуку й відкриттю нових теорій. Дослідниками виділяються три основні моделі такого навчання:

- 1) модель навчального процесу як організації систематичного дослідження;
- 2) модель навчального процесу як організації повчально-ігрової діяльності;

3) модель навчального процесу як організації комунікативно-діалогової діяльності, активного обміну думками [5, с. 12].

Розробка першої моделі пов'язана з роботами Дж. Шваба, Дж. Брунера, Д. Мезіроу, М. Ноулза та ін., які вважають, що основним у навчальному процесі є процес дослідження, пошук нового знання й пізнавальних орієнтирів. Навчання побудоване на основі цієї моделі вимагає від студентів максимуму самостійної пошукової, творчої діяльності, розв'язання наукових завдань, що ведуть до відкриття невідомих для них знань. Студенти вчаться самостійно здобувати знання, досліджувати предмети або явища, робити висновки і застосовувати здобуті знання і навички на практиці.

Моделі навчального процесу як організації ігрової діяльності розробляються багатьма американськими вченими (Р. Д'юк, Ф. Персівал, Д. Тетчер, Д. Фланаган та ін.). У процесі гри повно, а під час й несподівано, проявляються здібності людини, отримані раніше знання «оживають» і засвоюються на більш високому рівні абстрагування, більш важливим під час такого заняття стають кмітливість й творчість. Дослідниками виділяються різні види ігрової діяльності: рольові ігри, імітаційні, організаційно-діяльнісні тощо.

Модель навчального процесу як організації комунікативно-діалогової діяльності пов'язана з розробками Ф. Уілсона, П. Уітті, Ш. Х'юза, Л. Холлінгвеса та ін. Це навчання в умовах, максимально наближених до реальної комунікації, моделювання реальних ситуацій для використання набутих знань, професійних умінь і навичок. Ця модель передбачає ведення комунікативної діяльності у різних напрямках: викладач – учні (студенти), викладач – учень (студент), учень(студент) – учні (студенти), учень (студент) – учень (студент).

Найбільш поширеними у практиці роботи американських закладів вищої освіти є семінари-дискусії та часткові дискусії (коли під час лекції перед студентами висувають низку питань, залучаючи їх до обговорення). Вважається, що це не тільки підтримує зацікавленість, але й допомагає кращому засвоєнню навчального матеріалу, стимулює й розвиває самостійне додаткове вивчення проблеми. Як правило, заняття за такими формами проводяться в малих групах (5-7 студентів), оскільки доведено, що чим більша відстань між учасниками дискусії, тим більш стримано й формально проходить обговорення. Велика увага при проведенні таких семінарів приділяється моральним факторам та виробленню комунікативних навичок: здатності уважно вислуховувати думки

інших та відноситись з повагою до опонентів, вмінню переконливо й чітко висловлювати свої думки.

Прихильники гуманістичної педагогіки вважають роботу в малих групах однією з важливих форм навчання, оскільки групові дискусії підвищують мотивацію та особистісну зацікавленість учасників у розв'язанні проблем, які обговорюються, активізують міжособистісні стосунки. За оцінкою російського психолога міжособистісні стосунки. За оцінкою російського психолога М. Ярошевського, існує тісний зв'язок між груповою активністю й усуненням проблеми відчуження людини [10, с. 119].

Представники гуманістичної психології зазначають, що важливою умовою ефективності засвоєння навчальної інформації є особистісна зацікавленість, тобто можливість мати свою власну точку зору на ту чи іншу проблему, обговорювати її з іншими. За даними досліджень американських психологів (Р. Стівенс, П. Джексон, С. Корей) при традиційних формах організації навчання педагог говорить у середньому 64% всього навчального часу, а 80% усього спілкування у класі присвячується питанням, відповідям, реакціям на відповіді, тобто простому відтворюванню навчального матеріалу. Робота ж у малих групах допомагає вирішенню проблеми встановлення міцного двостороннього контакту між педагогом і студентом (учнем), спонукає демократизації їхніх стосунків, стимулює творчу активність. Тому методику роботи в таких групах обов'язково опановують студенти американських педагогічних коледжів та шкіл.

Крім того, ще на початку 80-х рр. минулого століття у середніх школах США було запроваджено курси спілкування, мета яких полягає у формуванні необхідних комунікативних навичок: вміння уважно вислуховувати інших, використовувати слова та інтонацію відповідно ситуації, виділяти головне й другорядне у повідомленнях, чітко, швидко й тактовно висловлювати свої думки тощо. В основу цих курсів покладена розроблена американським психологом і педагогом С. Ваймером методика спілкування. Мистецтво мирного співіснування з батьками, вчителями, друзями, створення доброзичливої атмосфери вдома й в аудиторії, вміння розв'язання конфліктних ситуацій – це основна тематика цих курсів.

В американських педагогічних коледжах і школах пропонуються різноманітні курси, спрямовані на розвиток комунікативних навичок і вмінь. Так, у педагогічній школі Бостонського університету викладаються курси «Рішення групових проблем» («*Group Problem Solving*»), «Теорії групового консультування» («*Theories of Group Counseling*»), які знайомлять студентів з

такими методами співробітництва як синектика, рольова гра, групова дискусія та ін., а також пропонують теоретичне й експериментальне ознайомлення з груповою динамікою, вивчення проблеми лідерства [7]. А у педагогічній школі університету Ратжерс (шт. Нью-Джерсі) вивчаються курси «Соціальна психологія в класі» («*Social Psychology in the Classroom*»), «Групова психологія: теорія й практика» («*Group Psychology: Theory and Practice*»), які пропонують огляд теорій та досліджень соціальної психології, пояснюють групові процеси та їх вплив на поведінку й навчання учнів, розглядають основні питання функціонування групи, її соціометричну структуру та ін. [8].

Взагалі тема спілкування вчителя з учнями стає дуже актуальною в американській педагогічній науці. Ще в свій час Дж. Дьюї вважав прагнення до розмови або спілкування одним з важливих природних чинників людини. Сьогодні цим проблемам присвячені розробки Ф. Уілсона, П. Уітті, Ш. Х'юза, Н. Фландерса, Л. Термана, Р. Сполдінга, Л. Холлінгвеса та ін. Так, роботи Н. Фландерса присвячені вивченню методів прямого й непрямого впливу вчителів на учнів. Дослідження Ш. Х'юза, Р. Сполдінга, М. Рід, Х. Андерсона стосуються вивчення взаємовідносин між студентами й педагогами, а також стилів їхнього спілкування. Зокрема, вони підкреслюють, що ці відносини повинні базуватися на розумінні викладачами особистості студента, на їхній вірі в можливість пізнання студентів через особистісні сприйняття й власний досвід.

А прихильники гуманістичної психології розробляють науково-теоретичні й практичні основи спілкування не з позицій сили, а з позицій рівноправності, партнерства й поваги до думок інших. Реалізація прагнення кожного до встановлення партнерських стосунків у спілкуванні під час навчального процесу в школі підвищує зацікавленість учнів й сприяє їхньому розвитку. Тому комунікація стала одним з основних дидактичних принципів, введених у практику роботи американських шкіл при підготовці педагогічних кадрів. У педагогічних коледжах й школах розроблені спеціальні курси, спрямовані на їх розвиток.

Ускладнення взаємин між людьми пов'язано, в першу чергу, з поширеними комунікативними помилками: категоричністю суджень, безтактністю, необ'єктивністю, неповагою до співрозмовника, відсутністю вміння вислухати, підтримати бесіду та ін. Тому формуванню комунікативних навичок приділяється багато уваги при підготовці майбутніх вчителів. Наприклад, у педагогічній школі Бостонського університету викладаються курси «Теорія й процес комунікації» («*Theory and Process of Communication*»), «Міжкультурне

спілкування» («*Crosscultural Communication*») [7], а в педагогічній школі університету Ратжерс (шт. Нью-Джерсі) – «Розвиток лідерських навичок й комунікації» («*Leadership and Communications Skills Development*»), «Полікультурне спілкування» («*Intercultural Communication*») тощо [8]. Крім того, викладаються курси з теорії та практики роботи в малих групах, курси з соціальної психології та психотерапії. Вважається, що це допомагає встановленню міцного двостороннього контакту між учнем й вчителем та доброзичливих міжособистісних відносин, а, врешті-решт, призводить до підвищення зацікавленості в навчанні та сприяє розвитку особистостей учнів.

Розвиток комунікативних вмінь і навичок є актуальним не лише для майбутніх педагогів. В умовах зростання інформаційних потоків у сучасному суспільстві у закладах вищої освіти США з'являються навчальні та дослідницькі програми з комунікації в галузі цифрової культури, у виробничій, політичній, науковій, освітній, медичній сферах, соціальній політиці, соціальній діяльності, міжкультурній комунікації, тощо. Як відмічає О. Кадіров, комунікативні спеціальності в США пропонуються в більш ніж 1300 закладах вищої освіти. Таке розширення комунікативних програм пов'язане з тим, що вища освіта ґрунтується на комунікативній парадигмі в професійній роботі, де здатність до ефективної комунікації стає одним з основних елементів професійної успішності. На цьому постулаті будуються практики навчання критичного мислення та рефлексивного аналізу, які стали характерною основою для підготовки фахівців з різних спеціальностей в американських коледжах і університетах США [3].

Це підкріплюється результатами досліджень американських вчених, що професійний успіх на 15-25% залежить від суто професійних знань і навичок (*hard skills*), а на 75-85% обумовлений *soft skills* (комунікативні, управлінські вміння і навички, здатність працювати у команді) [4, с.7; 2, с. 24].

Таким чином, включення у навчальні програми основних курсів з комунікації, обов'язкових для різних напрямів вищої освіти, дає можливість розширити комунікативну підготовку майбутніх фахівців, озброїти їх знаннями і вміннями розв'язувати професійні завдання засобами комунікації. Але, як слушно зауважує О. Бульвінська, розвиток комунікативних навичок не можна звести лише до окремих комунікативних навчальних курсів чи напрямів підготовки. Найширшу комунікативну підготовку майбутніх фахівців забезпечує освіта, побудована на принципах комунікативної дидактики, яка розглядає процес навчання як спільну цілеспрямовану діяльність викладача і студента, що

характеризується співпрацею і партнерством; акцентує увагу не на змісті навчального предмета, а на формуванні культури мислення, навчанні критичного мислення та рефлексивного аналізу, формуванні комунікативних компетентностей [6, с. 63].

Отже, хоча деякі дослідники (Т. Грін, М. Кларін, В. Пилиповський та ін.) відмічають, що орієнтація на гуманістичний тип навчання проявляється лише у педагогічних теоріях, а у практиці роботи американських вузів перевага надається старим репродуктивним формам і методам роботи, аналіз навчальних планів і програм дає підстави стверджувати, що гуманістичні підходи притаманні не лише теоретичним пошукам, але й знаходять висвітлення у практиці роботи американських вузів. Вміння вести конструктивний діалог, розуміти й аналізувати думки інших, розуміти протилежні погляди, чітко й тактовно висловлювати свої наміри, думки, ідеї, тобто розвиток навичок спілкування з людьми є особливо важливими у процесі формування професійної культури майбутніх спеціалістів [1].

Список використаних джерел:

1. Дубовик О. Тенденції полікультурної освіти та виховання у США. Сучасні тенденції розвитку освіти й науки : проблеми та перспективи : зб. наук. праць / [упорядник Ю. І. Колісник-Гуменюк]. Київ – Львів – Бережани – Гомель, 2019. Вип. 4: в 2-х томах. Т. 1. С. 92-96.
2. Єжижанська Т. С., Осадча М. П. Проблеми формування комунікативної компетенції майбутніх фахівців. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія : Культура і соціальні комунікації. 2012. Вип. 3. С. 23-31.
3. Кадиров А. М. Развитие коммуникативного образования в США // Образование и наука. Известия Уральского отделения Российской академии образования. 2010. № 3. С. 68-76.
4. Карнегі Д. Як завойовувати друзів та впливати на людей. Харків : Промінь, 2001. 562 с.
5. Кларин М. В. Инновации в мировой педагогике: обучение на основе исследования, игры и дискуссии. (Анализ зарубежного опыта). Рига : НПП «Эксперимент», 1998. 180 с.
6. Концепція та методологія реалізації науково-дослідницької діяльності суб'єктів навчально-виховного процесу університетів : монографія / авт. : О. І. Бульвінська, Н. О. Дівінська, Н. О. Дяченко, О. В. Жабенко, І. О. Линьова, Ю. А. Скиба, Г. П. Чорнойван, О. Г. Ярошенко ; за ред. О. Г. Ярошенко. Київ : Інститут вищої освіти НАПН України, 2016. 178 с.
7. Офіційний сайт педагогічної школи Бостонського університету. URL : <https://www.bu.edu/wheelock/>
8. Офіційний сайт педагогічної школи університету Ратджерс. URL : <https://gse.rutgers.edu/>
9. Руденко Л. А. Формування комунікативної культури майбутніх фахівців сфери обслуговування у професійно-технічних навчальних закладах : монографія. Львів : Край, 2015. 344 с.
10. Ярошевский М. Г. Психосоциальная проблема в трактовке некоторых американских психологов. Сов. педагогика. 1979. № 11.